

Kolik se vejde andělů na špičku jehly ?

Zdeněk Neubauer

Jako duchovní bytosti jsou andělé neviditelní. Jejich posláním je však zjevovat, jejich poselstvím je tvůrčí projev Boží a jejich vzájemnost zakládá jednotu zjevující se v rozprostraněnosti. Takto Bůh zjevuje světovým prostorem, každým jeho místem, svou všudypřítomnost. Křídýlka naznačují schopnost a ochotu k přenosu, třepotavost vyjadřuje určitelnou neurčenost, nelokalizovanou umístěnost. (Dodatek k úvaze PROJEKCE A IDENTIFIKACE - z dopisu prof. MUDr. Cyrila Höschlovi DrSc. od ZN z 28.ledna L.P.2000 - dodatečný komentář k příspěvku do sborníku k jeho padesátinám ([Poznámka1](#)))

Geometrizace světa zbavila přirozený tvar tělesnosti a místo, kterým jej nahradila, „styčností“, tj. bytostné povahy rozhraní mezi tělem tvaru a tělem tvar obklopujícím. Mimo obě těla, odděleno od zdrojů styčností, se místo jeví pouhým povrchem, pláštěm, obrysem - jakoby strašidlem. (Strašidla se rovněž zjevují jako anthropoidně zprohýbaná „prostěradla“; od svých geometrických protějšků se však strašidelná zjevení liší mlhavostí: patří k jinému řádu duchovní skutečností, nejsou přesně taženými obrysy nýbrž matně tanoucími podobami.)

„Mimo“, „vně“, „odděleně“ se řecky řekne CHÓRIS. Matematickou formalizaci vystihl Aristoteles jako CHÓRISMOS - „zvnějšnění“, „zmimotonění“. Odpovídající latinský termín abstractio, doslova „vy-tažení“, je výstižný, pokud navozuje představu stažení z kůže a nikoliv např. vyhmátnutí určitých (podstatných, společných, obecných) stránek či rysů, což by Aristotelovo prohlášení matematických postupů v přírodovědě za abstrakci vystavilo oprávněným námitkám P. Vopěnky, že je třeba předem vědět, co je ono podstatné a od čeho chceme odhlédnout. „Abstrakce“ takto běžně pojímaná jako vytažení, výtažek, je totiž relativní (vzatažená); děje se vzhledem k něčemu, a tímto vzhledem je právě IDEA, EIDOS, tedy vzhled jakožto bytostná podoba. Jeho CHÓRISMOS - bytí mimo to, čeho je vzhledem, tj. vně jeho FYSIS, Aristoteles rozhodně popíral.

Aristotelovský CHÓRISMOS míní abstrakci daleko radikálněji: nikoliv jako redukci - omezení věci odhlédnutím od některých jejích rysů, nýbrž jako transdukci - pře-vedení mimo sám svět, převod ze světa přirozeného do světa jiného, odděleného, odlišného, v našem případě do světa geometrického, tedy z jednoho způsobu bytí na jiný. Proti takto chápané „interkosmické“ abstrakci Vopěnkova námitka neplatí: k projekci do jiného světa nepotřebujeme vědět, co a od čeho abstrahovat: to „přistěhovalcům“ určí sama skutečnost světa mimo, např. právě světa geometrického.

Mimo obklopovanou a obklopující tělesnost ztrácí místo své bytostné určení tělesného „styku“. To, čím se stalo - totiž čistou rozprostraněností, se nejspíše podobá tomu, co Aristoteles při svých pokusech o „topologii“ přirozeně jsoucího označil jako DIASTÉMA - rozestup, či spíše „prostup“, „průstup“, průchod „odkud-kam“. Tato „pojmo-představa“ míní i postupnost prostupování jako průběh. Tak jako všechno „fýsické“, i místo pro Aristotela spočívá v dějovosti. Ta je vlastní všemu přirozeně jsoucímu, každému jeho bytostnému určení, a tudíž i jeho určení místnímu, jeho „kde“.

V geometrické světě však není žádného „kde“, ani žádného „odkud“ a „kam“. Geometrizací podstupuje místo další abstrakci: intencionalita „odkud-kam“ se stává aktualitou, tj. naplněním: dosahování je nyní hotovým rozsahem (extenzitou), napětí rozpětím (extensum, spatium). To, co bylo dynamické, aktivní se stává aktuální, dané, pozitivní - tj. kladné, kladoucí se. Tímto kladoucím se je vzájemná poloha (situovanost). Takový typ vzájemnosti je jak symetrický, tak určitý a tudíž absolutní. Určitost vzájemné polohy je tudíž převeditelná na velikost, jež, vyjádřena číslem, se stává absolutní veličinou, která dovolí převést vzdálenost na délku a délku na spojení dvou poloh jejich ztotožněním skrze přemístění.

Přemístění pak je základní geometrická operace spočívající v přenesení bodu pomocí dvojhrotého kružidla (kružítka-odpichovátka) z jednoho místa jinam - na jiné místo. Jaký je však statut onoho „jinde“, které dosud není „přibodnuté“, tj. s bodem spojené, bodnutím označené - „stigmatizované“?

Domnívám se, že toto nezbadatelné tajemství, rozumem nepochopitelná záhada eukleidovského zabydlení klasického geometrického prostoru, jež je vlastním zdrojem matematické magie - skryté božství Deeovy „Kněžny Matematiky“ došlo v baroku ikonografického vyjádření. Je zosobněno spoustou oněch rozkošných, libivých, nevkusných dětských andílků - putů, amorků, kupidů - rozmístěných doslova „kde se dá“ a „kam oko pohlédne“ a jejichž rozpustilá hravá všetečnost připadá všem, kdo mají ponětí, ne-li zkušenost s duchovními Mocnostmi, jako výsměšná a rouhavá. Jsem přesvědčen, že nejde o pouhý dekorativní prvek nabubřelého manýrismu, ale symbol tajemství nové povahy světa, tajemství natolik propastného a závažného, že si vyžádalo takto nákladné znázornění.

Jejich všudypřítomnost, zaplňující bezvýznamná, nevýznačná místa, vyjadřuje, že každé neurčené „někde“ nabízí určité kam, představuje, zosobňuje určitelnost - potenciální určitost. Zmíněná všetečnost nějak souvisí se všemi tečkami - tj. body: týká, dotýká se všeho, činně a hravě.

Anděl (ANGELOS) Boží znamená Jeho posel, zpravodaj; mocný projev Boží přítomnosti. Ta však nemůže být všudestejná: pak by všechna „všude“ koincidovala, a prostor jako výsostný projev božské všudypřítomnosti by „kolaboval“ - zhroutil by se, místo aby expandoval - rozepínal se mocí andělských křídel.

Jedinečnost, nezaměnitelnost Boží přítomnosti je andílky zosobněna, hypostazovaná. Andělé jsou bytosti svébytné: každý je samostatným - tj. sám a v sobě samém stojícím - trvalým, stálým (bestehend) Božím adsum („zde jsem“). Jsou to bytosti duchovní, netělesné: to, že nemohl Bůh - dle otřelého scholastického příkladu - stvořit větší počet totožných archandělů Gabrielů (podobně jako nemůže být více totožných pojmů, fermionů, pravd či jiných duchovních entit), to platí pro každého, sebemenšího, nejnenápadnějšího andílka. Každé zosobněné „jinam“, veškeré potenciální „tam-a-tam“ je odlišné: je nezaměnitelné s žádným, sebebližším „jinde“ či „vedle“. Všimněme si: každý andílek je jedinečný; žádný není reprodukcí, replikou štukatérského kadlubu!

Jako duchovní bytosti jsou andělé neviditelní. Jejich posláním je však zjevovat, jejich poselstvím je tvůrčí projev Boží a jejich vzájemnost zakládá jednotu zjevující se v rozprostraněnosti. Takto Bůh zjevuje světovým prostorem, každým jeho místem, svou všudypřítomnost. Křídýlka naznačují schopnost a ochotu k přenosu, třepotavost vyjadřuje určitelnou neurčenost, nelokalizovanou umístěnost.

Andělské zjevení je úkaz: je třeba na něj ukázat - bodem, zjevujícím „tam“, které zosobňují, a „zde“, které zpřítomňují. Andělé jsou sami vztahy a spoji: umožňují spojení, propojení světa svou sounáležitostí. Jde o spojení duchovní, neboť spojovací „linka“ mezi nimi existuje, aniž musí být materiálně „obrysována“, viditelně naznačena. Vzájemné spojení z andílků přímo vyzařuje; jejich přímota - bezprostřednost se táhne do nekonečna, všemi ostatními. Každé zosobněné „zde“ zjevuje soupřítomnost všech ostatních - je určitým stavem Boží všudypřítomnosti, jejíž „všudy“ je rovněž určité.

Podoba amorka-Kupida vyjadřuje Boha jako Lásku. Jejím zosobněním je Duch svatý - hypostaze Vztahu: každé „kde“ je tak vztahem a stavem zároveň. Andělkové symbolizují duchovní skutečnost Boží. Jako daimón (cf. Platon Symposion XXIII, 202d-e) je Éros prostředníkem a prostředím - mezi Bohy a lidmi. Je zosobněním vnímavosti a citu. Přitom je Éros chudý: je Božím vyprázdněním, zbaveností, „kenozí“. Vyjadřuje to řecké CHÓREIN, tj. „prostořit“, doslova činiti místo tím, že ustupují. Tak prázdnota geometrického prostoru ustupuje geometrické plnotě hmoty, jež do ní vstupuje, vyplňuje ji a obsazuje, aniž by prostor sám jakkoliv ovlivňovala: fyzikální prostor je vůči svému obsahu zcela netečný.

Newton svůj absolutní prostor vyvodil z kabalistického Makom ([Poznámka2](#)) - tajemného jména Hospodinova, které Filón Alexandrijský přeložil a vyložil jako TOPOS. Tím připsal Místu Božskou podstatu, povahu a moc. (Ta, jak jsme viděli, leží v základu kabalistického kalkulu.)

V rozporu s pozdějším, učenicovým výkladem chápal Newton svůj absolutní prostor ne jako cosi prvotního, nýbrž jako výsledek souvzájemnosti míst založených nazírající Boží přítomnosti: jako Boží smysl či čidlo - sensorium Dei. To vyjadřuje vnímavý vzhled amorků, tak jako Amorův luk a šíp souvisí s dalekonosnou, světelnou, apolinskou přesností - pin-point precision, již se honosila přistání projektu (!) Apollo na Měsíci...

Řečený „bodový hrot přesnosti“ není špicí jehly šicí, na němž, jak se dnes domníváme, scholastici anděle počítali. Velmi pravděpodobně je míněno zakončení pohyblivých hrotů „kružidla“ - zmíněného nástroje přemístění, jež je emblémem Geometrie či Astronomie (jíž sloužila co ukazovátka úhloměru). Příslovečná špice jehly místo zkoumanému počtu andělů ovšem neposkytovala, nýbrž místo ukazovala: sloužila k určení a označení místa geometrického. To, jsouc duchovní povahy, postrádá rozlehlost, tvar i podobu - tak jako andělé. A jako oni, vládne Místo mocí (potencialitou) přesnosti, neboť je elementem klasického geometrického prostoru, principem jeho peratičnosti. Proto je lze určit s bodovou přesností, označit hrotem. K tomu však je třeba něčeho či někoho kdekoliv ochotného a připraveného dát se takto „stigmatizovat“, nechat se označit za čisté „zde“, odlišné ode všech jinde. Z toho neplyne, kolik andílků-putů-amorků skutečně „je“. Duchovních bytostí - andělů, daimonů, džinů - není počet: jeden každý je svébytný, přičetný - nepřičitatelný, a tudíž žádným číslem neslučitelný, místně neztotožnitelný - tím spíš, jde-li o samotného genia loci!

Z čehož sice vyplývá, že jedním bodem, tj. na jedno bodnutí, lze označit jen jednoho anděla. Pro jednoduchost (a potřebu popularizačních angelologických příruček, které nemohou být zatěžovány metodologickými podrobnostmi) lze tudíž říci, že na špičku jehly se vejde pouze a právě jeden anděl. Touto zavádějící formulací by se však náš závěr doslova „minul pointou“. Je třeba vypíchnout, že smysl našeho poznatku je spíše ten, že na jeden bod - tj. na místo označené bodnutím hrotu - připadá („kolabuje“) jediný anděl. Leč i toho je bezpočet: jedinstvo počet nezakládá a jednotka není číslem. Ostatně, každé počítání duchovních entit je operací sjednocující-ztotožňující, nikoliv shromažďující. Tolik o počtu andělů na špičce jehly([Poznámka3](#)).

Poznámky:

[1] Z. Neubauer: Universitas Tertii Aevi (k ikonografii Cloningerovy typologie osobnosti. In: Cyril Höschel, k 50tinám). Tygis s.r.o. Praha 1999, 98p, pp.64-71

[2] Brian P. Copenhaver: Jewish Theologies of Space in the Scientific Revolution: Henry More, Joseph Raphson, Isaac Newton and their Predecessors. reprint from - ca 1980 pp.489-548.

[3] srv. P. Vopěnka: Podivuhodný květ českého baroka (První přednášky o teorii množin). Karolinum | nakladatelství UK Praha 1998 ISBN 80-7184-646-5 296p